

Гуманітарне реагування УВКБ ООН у сфері соціально-правового захисту

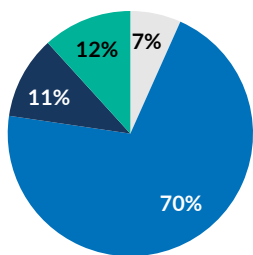

Максим евакуювався з свого будинку в Донецькій області. Партнер УВКБ ООН «Проліска» надає психосоціальну підтримку Максиму, який наразі проживає в МТП у Вінницькій області. Згідно з даними партнерів, які надають послуги у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, дилема, з якою переважно стикаються ВПО, - це «де зараз мій дім?» © УВКБ ООН

- У рамках гуманітарного реагування у сфері соціально-правового захисту УВКБ ООН разом з партнерами надають індивідуальну підтримку тим людям, які цього потребують найбільше. Така підтримка спрямована на зміцнення державної інклюзивної системи соціального захисту населення та соціальних послуг. Крім цього, вона також сприяє залученню внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та людей, які повертаються, до процесу прийняття рішень, які їх стосуються.
- Згідно з Меморандумом про взаєморозуміння, підписаним між УВКБ ООН, міністерствами та обласними державними адміністраціями, гуманітарне реагування УВКБ ООН у сфері соціально-правового захисту доповнюватиме та зміцнюватиме спроможності державної системи соціального захисту надавати послуги населенню, яке потребує допомоги, кількість якого постійно зростає.
- В рамках реагування ми співпрацюємо безпосередньо з громадами, включно з нашою мережею з 450-ти громадських організацій, 100 Рад ВПО та здебільшого місцевих партнерів НУО. У 2024 році УВКБ ООН співпрацює з 20-ма партнерами, 16 із яких є національними неурядовими організаціями.

- З січня по червень 2024 року УВКБ ООН надало допомогу у сфері соціально-правового захисту **388 714 людям**. 76% із них - це жінки, 29%, майже 113 тисяч, - це люди старше 60 років, а приблизно 14% - це неповнолітні. Понад 34 тисячі людей, які отримали підтримку, мають інвалідність.
- УВКБ ООН та партнери сприяли розвитку нормативної бази та формуванню політики через проведення **82 адвокаційних заходів або заходів юридичного характеру**, які спрямовані на покращення в сфері реалізації прав вимушено переміщених людей, осіб без громадянства та інших постраждалих від війни.
- УВКБ ООН та партнери сприяли можливості отримувати послуги для **30 950 людей в місцях тимчасового проживання (МТП)**, майже 10 000 із яких є людьми похилого віку, а 3 000 - людьми із інвалідністю. Співпрацюючи з органами влади та Офісом Уповноваженого з прав людини, УВКБ ООН адвокатє впровадження рекомендацій з аудиту безпеки та мінімальних стандартів, викладених у Постанові КМУ №930, для посилення захисту осіб, які проживають в МТП, зокрема, через запобігання ГЗН та посилення інклюзії для людей з інвалідністю.

Огляд гуманітарного реагування у сфері соціально-правового захисту січень-червень 2024 р.

- Покращення доступу до послуг соціально-правового захисту для осіб у групі збільшеного ризику
- Зміцнення механізмів захисту населення на рівні громад, охоплення громад та надання інформації
- Зміцнення психологічного благополуччя ВПО та людей, які постраждали від війни
- Надання правової допомоги, підтримка уряду України та допомога із реалізацією житлових, земельних та майнових прав

Охоплення за регіонами: січень-червень 2024 р.

Підтримка державної системи соціального захисту населення

Мета УВКБ ООН - підтримувати та зміцнювати державну систему соціального захисту внутрішньо переміщених осіб, шукачів притулку, біженців, осіб без громадянства та інших постраждалих від війни людей. Ми тісно співпрацюємо з урядовими партнерами на загальнодержавному та місцевому рівнях для досягнення цієї мети. Ми також зміцнюємо громади через те, що їхня роль як суб'єктів реагування першого рівня значно посилилася з початком війни. Підтримка державної системи соціального захисту спрямована як на забезпечення локалізації, так і на підвищення стійкості гуманітарного реагування.

Ключовими державними партнерами програми у сфері соціально-правового захисту УВКБ ООН є Міністерство соціальної політики, регіональні департаменти соціального захисту населення, Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, Міністерство відновлення, Міністерство юстиції, центри з надання безоплатної правничої допомоги і органи реєстрації актів цивільного стану, Міністерство закордонних справ, консульські служби, партнери програми «Україна - це Дім», Державна міграційна служба та Державна прикордонна служба, а також Офіс Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Наразі є такі ключові пріоритети співпраці з урядом у сфері соціально-правового захисту:

- Підтримка безпечної та гідної евакуації людей з інвалідністю, підвищення спроможності соціальних служб, зокрема для надання послуг, адаптованих до потреб людей похилого віку та людей з інвалідністю, а також їхній індивідуальний супровід.
- Посилення надання безоплатної правової допомоги, підтримка покращення обізнаності щодо прав ВПО, посилення залученості ВПО, реєстрації народження та отримання документів, які посвідчують особу, а також матеріальна допомога відповідним органам влади.
- Технічна допомога у реформуванні системи надання притулку, що сприяє процесу вступу до ЄС.

Оскільки програма соціально-правового захисту УВКБ ООН надається разом з житловою та грошовою допомогою, вона також підтримує такі важливі ініціативи, як ініціативу «PeReHID», метою якої є створення інклюзивної системи соціального захисту населення, спрямованої на подолання шоків потрясіння, фінансову підтримку сімей, які розмістили ВПО, у рамках проекту «Прихисток» або грошову допомогу в рамках реагування упродовж осінньо-зимового періоду.

ГОЛОВНЕ ЗА СІЧЕНЬ-ЧЕРВЕНЬ 2024 Р.

Через складну правову систему України безоплатна правова допомога є незамінною базовою частиною гуманітарного реагування та сприяє пошуку довгострокових рішень для мільйонів українців. УВКБ ООН разом із партнерами надало **понад 81 500 правових консультацій, завдяки чому правову допомогу отримали понад 50 000 осіб** упродовж першого півріччя 2024 року. Наша правова допомога дозволяє людям звертатися за державною соціальною допомогою та послугами, отримати особисті документи та реалізувати свої житлові, земельні та майнові права. Правова допомога суттєво змінює життя людей на краще: наприклад, дитина, яка народилася на тимчасово окупованих територіях, отримала свідоцтво про народження і більше не перебуває під загрозою безгромадянства; літня пара у Львові, яка залишила Маріуполь, отримала свої пенсії; молодий чоловік з інвалідністю тепер отримує соціальну допомогу та послуги; вдова отримала право власності на свій будинок на території, на якій було відновлено контроль уряду України; шукач притулку тепер може отримати доступ до національної системи надання притулку та офіційний документ.

Програма правничої допомоги від партнерів УВКБ ООН зміцнює та доповнює систему надання безоплатної правничої допомоги (БПД) в Україні та системно посилює спроможність центрів з надання безоплатної правової допомоги по всій країні. У першій половині 2024 року **УВКБ ООН разом із партнерами провело дев'ять заходів з розбудови спроможності адвокатів з центрів у 18 областях**. Заходи з підвищення спроможності охоплювали низку юридичних питань, зокрема щодо відновлення житлових, земельних та майнових прав, документів, що посвідчують особу, та актів цивільного стану, а також отримання державної допомоги та послуг. Партнери УВКБ ООН також організували кілька круглих столів та тренінгів для співробітників офісу Омбудсмена та центрів з надання безоплатної правничої допомоги з 12 областей щодо процедури надання притулку, прав біженців та шукачів притулку та поточних викликів, з якими вони стикаються.

Враховуючи охоплення громадських організацій у справах біженців, осіб, які потребують додаткового захисту, та шукачів притулку в Україні, УВКБ ООН та партнери напередодні Всесвітнього Дня Біженців продовжили адвокаційну діяльність щодо інтеграції біженців через проведення **круглого столу, присвяченого досвіду біженців**, їхнім проблемам та перспективам. УВКБ ООН та партнери зібрали експертів, представників уряду, центру зайнятості, лідерів громад біженців та громадських організацій. Учасники обговорили потребу в мовних курсах, можливості соціокультурної орієнтації та підтримки у працевлаштуванні.

УВКБ ООН та партнери й далі інвестують в підвищення спроможності та стійкості громад і сприяють підвищенню ролі інклюзивного громадянського суспільства в гуманітарній діяльності та відновленні. Одним із таких прикладів є розмовний клуб **«РІКА» - інструмент підтримки громад для збереження соціальної згуртованості та якнайшвидшої інтеграції ВПО у громаду**. Ці клуби діють у сільській та міській місцевості у восьми областях України, зокрема у прифронтових регіонах Дніпропетровської, Запорізької, Харківської та Херсонської областей, під керівництвом партнера УВКБ ООН «Десяте квітня». Вони застосовують комунікаційну методологію з фокусом на діалозі та спілкуванні у стресові часи. Розмовні клуби «РІКА» проходять у громадських центрах або інших безпечних місцях і запрошують широке коло учасників різного віку та походження, включно з представниками національних меншин та людьми з особливими потребами. Серед переваг розмовних клубів «РІКА» по всій Україні є заохочення до спілкування та практичного використання української мови, можливість формувати нові соціальні зв'язки, особливо серед людей старше 60 років, зменшення невпевненості в собі у молоді та руйнування стереотипів серед людей з різним досвідом. 18 червня в селі Миколай-Поле Широківської сільської громади Запорізької області було проведено зустріч клубу «РІКА», присвячену Всесвітньому Дню Біженців, в якому взяла участь БО «Менонитський родинний центр». Ця подія сприяла формуванню єдності, людяності, підтримці один одного та мирного співіснування.

Моя історія: НАДІЯ вдалині від ДОМУ

На початку війни Олена та її чоловік, яким обом за 60 років, були змушені покинути свою домівку у Краматорську і переїхати до Чернівців. Вони залишили свій будинок, у якому прожили все життя. Їхній єдиний син не з ними, оскільки служить в Збройних силах України. Розлука з домом і сином тяжко позначилася на психологічному стані Олени. Після прибуття до Чернівців Олена та її чоловік намагалися знайти місце для проживання, не маючи впевненості щодо продовження пенсійних виплат та страждаючи від тривоги та безсоння через страх і горе. УВКБ ООН разом з партнером змогли надати подружжю психосоціальну підтримку та юридичну допомогу, а також познайомили їх з Університетом третього віку в Чернівцях - громадською ініціативою, що підтримується УВКБ ООН і пропонує безліч можливостей для навчання та соціальних і культурних заходів для людей похилого віку. Відтоді Олена та її чоловік регулярно відвідують Університет третього віку, беруть участь у його заходах і знайшли своє коло, що надає підтримку та надію вдалині від дому.

У ФОКУСІ: ВИКОРІНЕННЯ БЕЗГРОМАДЯНСТВА

У 2024 році УВКБ ООН відзначає 30 років роботи в Україні. Агентство розпочало свою діяльність в Україні разом із партнером «Сприяння» у 1994 році і допомогло кримським татарам у вигнанні повернутися та набути українське громадянство. Через 30 років роботи, запобігання та викорінення безгромадянства залишається важливим напрямом роботи УВКБ ООН в Україні, яке тісно співпрацює з Державною міграційною службою України та неурядовими організаціями партнерами.

- Упродовж першого півріччя 2024 року УВКБ ООН та партнери працювали у 15 областях України, надаючи підтримку особам без громадянства. **Майже 2 000 осіб без громадянства, осіб з невизначеним громадянством та осіб під ризиком безгромадянства** скористалися послугою правової допомоги, з яких 38% - жінки. Тепер майже 2 000 осіб мають документи та підтвержене громадянство або статус особи без громадянства, а це означає, що вони можуть на рівних правах отримати адміністративні, судові та соціальні послуги, мати доступ до ринку праці, і більше не жити невидимим життям.
- Станом на середину 2014 року **наша адвокаційна діяльність щодо зниження плати за оформлення документів, що посвідчують особу**, була успішною в 11 громадах Закарпатської, Кіровоградської та Черкаської областей, де місцеві ради ухвалили рішення про зниження плати.
- Наша **підтримка у вигляді обладнання для відділів реєстрації актів цивільного стану** у Вінницькій, Житомирській, Київській, Хмельницькій, Черкаській областях та місті Києві допомагає покращити процес видачі документів про народження та посвідчення особи.
- УВКБ ООН та партнери відкрили два **Ромські інтеграційні простори** в м. Мукачево та м. Берегове Закарпатської області відповідно до плану заходів на 2024–2025 роки з реалізації Стратегії сприяння реалізації прав і можливостей осіб, які належать до ромської національної меншини в українському суспільстві на період до 2030 року (див. [пресреліз](#)). Простори були відремонтовані та обладнані як багатофункціональні центри для ромських громад. Заходи включають заняття з української мови, навчання грамоті, професійно-технічну підготовку, навчання дітей, підвищення обізнаності про права, а також правову та психосоціальну підтримку.
- Для **взаємної підтримки осіб без громадянства** були створені онлайн-канали для обміну досвідом, пошуку підтримки та надання порад. Партнер УВКБ ООН з надання правової допомоги «Право на захист» також створив канал, у якому швидко та ефективно поширюється правова та інша відповідна інформація для підвищення обізнаності. Ці канали активно використовуються.

Особа без громадянства - особа, яка не має громадянства будь-якої держави. Деякі люди не мають громадянства з народження, а деякі стають апатридами пізніше у своєму житті. Безгромадянство може призвести до руйнівного циклу депривації, вразливості та ризику зловживань та експлуатації. Осіб без громадянства часто позбавляють базових прав, таких як медична допомога, освіта або вільне пересування. **Для багатьох жити без громадянства - бути невидимим.**

В офісі ДМС у Ахмеда знімають відбитки пальців, щоб підтвердити його особу. © «Десяте квітня»

Ахмед народився в Азербайджані в 1991 році. Він вірменин за національністю. Його батьки покинули Азербайджан, коли почалася війна в Нагірному Карабасі. Вони не зареєстрували народження сина та приїхали в Україну у 1992 році, не маючи на нього документів. Батьки намагалися отримати документ, але статус Ахмеда був невизначений. Азербайджан не визнавав його громадянином, а в Україні він не міг отримати документ, що посвідчує особу, оскільки його народження не було зареєстровано. Ахмед прожив своє життя без документів, і хоча він відвідував школу в Україні, він не міг отримати атестат. Він також не міг офіційно зареєструвати свій шлюб або юридично оформити батьківство для своїх дітей. У жовтні 2020 року він звернувся до юридичного партнера УВКБ ООН «Десяте квітня», щоб встати на довгий і складний юридичний шлях до отримання документів. У листопаді 2022 року він отримав свідоцтво про народження після того, як факт народження був встановлений судом, а навесні 2023 року, після визнання його особою без громадянства в Україні, отримав свій перший документ, що посвідчує особу.

2024 рік - це важливий рік для нашої всесвітньої діяльності з викорінення безгромадянства. Після 10 років значного прогресу УВКБ ООН завершує кампанію «#ЯІсную» («#I Belong») і 14 жовтня 2024 року запускає **Глобальний альянс з викорінення безгромадянства**, щоб продовжити цю важливу роботу.

УВКБ ООН в Україні спільно з партнерами уряду України організує захід, щоб відзначити завершення кампанії «#ЯІсную» та висвітлити прогрес, досягнутий у зменшенні та запобіганні безгромадянства в Україні. Крім цього, планується намітити подальші кроки у цій важливій справі, спрямованій на викорінення безгромадянства, оскільки навіть одна особа без громадянства - це занадто багато.

МОНІТОРИНГ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ТА РІШЕНЬ У ЦЬОМУ НАПРЯМКУ

Моніторинг соціально-правового захисту та відповідних рішень, який провів УВКБ ООН та партнери, має три напрямки:

- Моніторинг ситуації із соціально-правовим захистом** ВПО, людей, які повертаються, та інших постраждалих від війни осіб в Україні, зокрема в рамках загальнонаціональної ініціативи Кластера з питань захисту.
- Моніторинг ситуації на кордоні** на 30 міжнародних пунктах перетину кордону між Україною та Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією та Молдовою. Працівники, які проводять моніторинг, надають інформацію, правову допомогу, консультації з питань соціально-правового захисту та соціальну підтримку особам, які виїжджають з України в пошуках міжнародного захисту, а також тим, хто повертається в Україну. Упродовж першого півріччя 2024 року майже 8 000 осіб отримали підтримку на кордоні.
- Моніторинг намірів та перспектив біженців з України, людей, які повертаються, та ВПО** проводиться двічі на рік для планування, орієнтованого на потреби людей, та підтримки людей, які повертаються і шукають довгострокових рішень щодо своєї ситуації. Збір даних для другого опитування у 2024 році заплановано на липень та серпень.

Результати моніторингу використовуються УВКБ ООН у плануванні, програмах і допомагають визначити тих, хто найбільше потребує допомоги. Результати також поширюються через відповідні координаційні платформи, щоб використати у ширшому гуманітарному реагуванні та відновленні.

Ключові результати моніторингу

У 15-му раунді моніторингу у сфері захисту (травень 2024 року) повідомляється, що руйнування майна громадян та цивільної інфраструктури, за якими слідє забруднення вибухонебезпечними предметами, залишаються ключовими проблемами у сфері безпеки, про які переважно повідомляють у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Сумській, Харківській та Чернігівській областях. Випадки загибелі та поранення цивільних осіб, спричинені війною, найчастіше трапляються у Дніпропетровській, Сумській, Харківській та Запорізькій областях. Партнер УВКБ ООН з надання правової допомоги повідомив про труднощі з отриманням статусу особи з інвалідністю внаслідок війни, якщо вони отримали поранення на території, яка не входить до переліку територій, на яких ведуться/велися бойові дії або які тимчасово окуповані. Цей висновок підтвердив моніторинг Кластера з питань захисту. Відсутність правових документів, зокрема які посвідчують особу, залишається основною перешкодою до офіційного працевлаштування, отримання державних соціальних виплат, допомоги та послуг. Водночас повідомляється, що тривалість, вартість або складність адміністративних процесів є основними бар'єрами до відновлення житлових, земельних та майнових прав. Люди похилого віку та люди з інвалідністю не можуть отримати спеціалізовані послуги. Обмеження доступу до критично важливих соціальних послуг, зокрема, догляду вдома та підтриманого проживання, може означати, що люди, які можуть жити самостійно, ризикують опинитися в інтернатах за відсутності відповідної альтернативи.

Моніторинг кордону зафіксував збільшення кількості перетинів, починаючи з лютого 2024 року. Загалом, упродовж першої половини 2024 року спостерігався більша кількість виїздів населення, ніж повернення в Україну. Найбільший чистий відтік був зафіксований у червні, що, ймовірно, пов'язано з літніми відпустками та сезонними роботами за кордоном. 29% опитаних під час виїзду заявили, що виїжджають з України вперше з початку повномасштабного вторгнення, причому пік виїздів припав на травень, що може бути пов'язано з ескалацією бойових дій у Харківській області. Основними причинами повернення в Україну залишаються сімейні обставини та необхідність перевірити стан майна. Більшість тих, хто повернувся в першій половині 2024 року (84%), мають намір залишитися лише на короткий термін, тоді як 46% тих, хто виїжджає з України, не впевнені щодо точного періоду свого перебування за кордоном. Безпека – важливий чинник у прийнятті рішень майже для всіх, хто виїжджає. У червні більша кількість людей (25%) назвали причиною свого від'їзду відсутність електро- та водопостачання, що, ймовірно, пов'язано з загальною енергетичною ситуацією в країні.

ДОНОРИ

УВКБ ООН вдячне за критично важливу підтримку з боку провідних державних донорів та за щедрі внески від приватних осіб і приватного сектору. Крім цього, УВКБ ООН вдячне тим, хто зробив внески у вигляді цільових або нецільових коштів для реалізації програм УВКБ ООН.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ:

- Портал операційних даних по Україні, для отримання додаткової інформації про продукти, [дивись тут](#).
- Вебсайт УВКБ ООН в Україні [дивись тут](#).

КОНТАКТИ:

- Ніна Шрепфер, заступниця Представниці УВКБ ООН в Україні у сфері захисту schrepfe@unhcr.org

Подзвоніть на **гарячу лінію УВКБ ООН**
0-800-307-711 для надання зворотного зв'язку
щодо допомоги або послуг, що надаються.